कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

एम. एड. दोस्रो वर्षको

नेपा. शि. ५९८ को

प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तोता

सरला बखेल

त्रि.वि.दर्ता नं. ६-१-२३३-६०-२०००

परीक्षा क्रमाङ्क नं. २३३०१४८/०६६

क्याम्पस रोल नं. २९

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षशास्त्र संकाय

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

ढुङ्ग्रेबास, सिन्धुली

२०६८

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रि.वि.वि. शिक्षाशस्त्र सङ्काय सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस सिन्धुली नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो बर्षका छात्रा सरला बखेलले नेपाशि.५९८ को विशिष्टीकरणका लागि निम्न माध्यमीक तह (कक्षा ८) मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको विबन्धलेखन क्षामताको एक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपुर्वक तयार पारिएको यस शोधपत्रबाट म पुर्णतः सन्तुष्ट छु र आवस्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मितिः २०६८/०९/२९

....

उपप्राध्यापक भनुभक्त गुरुङ

नेपाली शिक्षा बिभाग

शोधनिर्देशक

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

सिन्धुली

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा बिभाग

ढुग्रेबास, सिन्धुली

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तरगत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस सिन्धुलीका छात्रा सरला बखेलले **कक्षा- ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको एक अध्ययन** शीर्षकमा तयार पार्नु भएको शोधपत्र नेपाली शिक्षा विषयको स्नात्तकोत्तर तह (M.ED.) का लागि उपयुक्त देखिएकाले स्वीकृत गरिएको छ ।

मुल्याङ्कन समिति

नाम	हस्ताक्षर
१.उपप्राध्यापक भानुभक्त गुरुङ (विभागीय प्रमुख)	....
२. प्रा.डा.पारसमणि भण्डारी (बाह्य परीवेक्षक)	....
३. उपप्राध्यापक देवीप्रसाद सुवेदी	....
४. उपप्राध्यापक अर्जुनप्रसाद पौडेल (शोधनिर्देशक)	....
५. उपप्राध्यापक फाल्गुणी शर्मा तिमल्सिना	....

मितिः २०६८/०९/२९

कृतज्ञताज्ञापन

'सर्लाही जिल्लाका कक्षा ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षामताको अध्ययन' शीर्षकको प्रश्तुत शोधपत्र आदरणीय गुरु उप-प्राध्यापक भानुभक्त गुरुङको कुशल निर्देशनमा तयार पारिएको हो । आफ्नो अति व्यस्त समयका बाबजुद पनि मलाई यो शोधकार्यका लागि आवश्यक निर्देशन र सरसल्लाहा प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु उप-प्राध्यापक श्री भानुभक्त गुरुङ ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी शोधपत्र तयारीका सिलसिलामा आवश्यक सुझाव र सल्लाह दिनुहुने आदरणीय गुरुहरू उप-प्राध्यापक फाल्गुणी शर्मा, देवीप्रसाद सुवेदी, सन्तोष घिमिरे, प्रमोद पुडासैनी, निर्मल खनालप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोध कार्यका लागि सामग्री सङ्कलन गर्ने क्रममा सहयोग प्रदान गर्ने सर्लाही जिल्लाका विद्यालयहरू क्रमशः जानकी मा.वि., अक्सफोर्ड बोडिङ्ग प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

मेरो अध्ययन कार्यलाई यहाँसम्म ल्याउन तथा आर्थिकभार बहन गरी सधैं पढ्न प्रेरित गरेर उचित सुझाब र हौसला प्रदान गर्नुहुने पुजनीय पिता सीताराम बखेल, माता देवका बखेल र भाइ संजिब बखेल प्रति म हृदयदेखि नै हार्दिक आधार व्यक्त गर्दछु । त्यसैगरी मेरो शोधकार्यको हरेक क्षणमा आवश्यक आर्थिक सहयोग र उचित प्रेरणा प्रदान गर्दै मन, वचन र कर्मले साथ दिनुहुने मेरा पति गणेश बराल, त्यसैगरी शोधपत्रलाई अघि बढाउन आवश्य सामग्री सङ्कलनमा साथ दिने भाइ सन्तोष बरालसँगै सम्पूर्ण परिवार प्रति ऋणी छु । त्यस्तै मेरो अध्ययनको हरपाइलामा सहयोग गरी आवश्यक सल्लाह र हौसला प्रदान गर्ने मेरा सहपाठी मित्रहरू नम्रता आचार्य, लक्ष्मी तिवारी, मनिसा, सुनीता चापागाई प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी अध्ययनकै क्रममा आवश्यक हौसला दिई हरेक पक्षमा सहयोग गर्नुहुने दाजु सरोज बखेल र भाई संजिब बखेल प्रति पनि कृतज्ञ छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई छिटो छरितो र शुद्ध रुपमा सुसाङख्यमा टङ्कन गरी अन्तिम रुप दिन सहयोग गर्नुहुने श्री सन्तोष बराललाई समेत धन्यवाद दिदै प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्य मूल्याङ्कनका निम्ति त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी

सरला बखेल
स्नातकोत्तर तह (दोस्रो वर्ष)
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
सन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

शोधसार

शोधशीर्षक	सर्लाही जिल्लाका कक्षा ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमताको एक अध्ययन ।
शोधार्थी	सरला बखेल
शोध निर्देशक	उप-प्राध्यापक भानुभक्त गुरुङ
क्याम्पस	सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शैक्षिक वर्ष	२०६४/०६६
पृष्ठ सङ्ख्या	४८
अध्याय	६(छ)

शोधप्रक्रिया

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय, नेपालीभाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत एम्.एड. (नेपा.शि.५९८) पाठ.यांशको प्रयोजनको लागि तयार पारिएको हो ।

सर्लाही जिल्लाका कक्षा ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षामताको एक अध्ययन गर्नु यस शोधकार्यको प्रमुख उदेश्य हो । यसअर्न्तगत सर्लाही जिल्ला भित्रका निजि तथा सरकारी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको लेखनक्षामताको आधारमा अध्ययन विष्लेषण गर्ने कार्य गरिएको छ ।

विद्यालयमा क्रमशः २०/२० जना विद्यार्थीहरु गरी जम्मा चारओटा विद्यालयवाट ८० जना विद्यार्थीहरुलाई नमुनाको रुपमा लिइएको छ भने गौण सामाग्रीका रुपमा पूर्वकार्यहरु, सन्दर्भ पुस्तकहरु, पत्रपत्रिकाहरु त्था विभिन्न लेख रचनाहरु रहेका छन् ।

छ अध्यायमा सङ्गठित प्रस्तुत शोधकार्यलाई क्रमशःशोध परिचय, सैद्धान्तिक परिचय, अध्ययन विधि, व्याख्या र विश्लेषण, तुलनात्मक विश्लेषण तथा निश्कर्ष र सुझाव खण्डमा विभाजित गरिएको छ ।

शोध निष्कर्ष

समग्रमा विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षामतालाई मध्यक र स्तरिय भिन्नता (मानक विचलन) का आधारमा हेर्दा विद्यार्थीहरुको निबन्धलेखन क्षमता कमजोर देखिन्छ ।

विद्यालयको प्रकृतिको आधारमा हेर्दा निजी विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षमता सामान्य देखिन्छ भने मध्यक र स्तरिय भिन्नताका आधारमा सरकारी विद्यालयका विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षमता कमजोर देखिन्छ । त्यसैगरी भाषिक पृष्भूमिकाको आधारमा पहिलो नेपाली भाषी विद्यार्थीहरुको मध्यक र स्तरिय भिन्नतालाई आधार मान्दा पहिलो नेपाली भाषी विद्यार्थीहरुको मध्यक बढी रहेको कारणले पहिलो नेपाली भाषी विद्यार्थीहरुको निवन्धलेखन क्षमता बढी छ र दोस्रो नेपाली भाषी विद्यार्थीहरुको लेखन क्षमता कमजोर देखिन्छ ।

विषयसूची

अध्याय एक

शोधपरिचय

१.१. शोधशीर्षक	१
१.२. शोध-प्रयोजन	१
१.३. समस्याकथन	१
१.४. अध्ययनको उद्देश्य	२
१.५. पूर्वकार्यको समिक्षा	२
१.६. अनुसन्धानको औचित्य	६
१.७. अध्ययनको सीमाङ्कन	६
१.८. अध्ययनको विधि	७
१.८.१ जनसंख्या र प्रतिनिधि	७
१.८.२ सामाग्री निर्माण	७
१.८.३ पूर्व परीक्षण	७
१.८.४ सामाग्रीको विश्लेषण	८
१.९. शोधको रुपरेखा	८

अध्याय दुई

सैद्धान्तिक परिचय

२.१ निबन्धको सैद्धान्तिक परिचय	९
२.१.१ पृष्ठभूमि	९
२.१.२ निबन्धको परिचय	११
२.१.३ निबन्धको वर्गीकरण	१३
२.२. भाषिक सीप र निबन्ध विधा	१४
२.२.१ भाषापाठ्यक्रम, भाषापठ्यपुस्तक र लेखाइ सीप	१४
२.२.१.१ भाषापाठ्यक्रम	१४
२.२.१.२ भाषापाठ्यपुस्तक	१५
२.२.१.३ लेखाइ सीप	१६
२.२.२ लेखाइ शिक्षणको आवश्यकता र महत्व	१६

२.२.३ लेखाइ सीपको विकासमा निबन्धलेखनको स्थान १७
२.२.४ विद्यालय तहमा निबन्ध शिक्षणको प्रयोजन १८
२.२.५ विद्यालय तहका वर्तमान पाठ्यक्रमहरूमा निबन्ध विद्याको स्थान र शिक्षण प्रक्रिया १९
२.२.५.१ प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम, २०४८ १९
२.२.५.२ निम्नमाध्यमिक पाठ्यक्रम २०५८ २०
२.२.५.३. माध्यमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०५५ र २०६४ २१

अध्याय तीन

अध्ययन विधि

३.१ जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुन छनोटः २३
३.२ सामग्री निर्माण २४
३.३ पूर्व परीक्षण २४
३.४ सामग्रीको व्याख्या, विश्लेषण २४

अध्याय चार

निबन्धलेखन क्षमताको व्याख्या र विश्लेषण

४.१.१ समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २७
४.१.२ निजी तथा सरकारी विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको समग्र मध्यमान तथा मानक विचलनका आधारमा विश्लेषण २८
४.१.३ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा रकवेल एकेडेमी बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरुको निवन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २९
४.१.४ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा अक्सफोर्ड बोर्डिङ स्कुल लालबन्दीका विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थितिः २९
४.१.५ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा जानकी मा.वि. लालबन्दी विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थितिः ३०

४.१.६ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा जनज्योति उच्च मा.वि. लालबन्दी कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थितिः ३०
४.१.७ भाषिक पृष्टभूमिका आधारमा विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति ३२

अध्याय पाँच

तुलनात्मक विश्लेषण

५.१ सरकारी र निजी विद्यालयका विद्यार्थी समूहबीच निबन्धलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ३४
५.२ सरकारी विद्यालय र निजी विद्यालयका विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको तुलना ३४
५.३ सारांश ३५

अध्याय छ

निष्कर्ष तथा सुझावहरू

६.१ निष्कर्षः ३७
६.२ सुझाव ३८
६.३ निबन्धलेखनको शैक्षिक प्रयोजन ४०
६.४ भावी अुनसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरू ४१
सन्दर्भग्रन्थसूची ४४
परिशिष्ट ४५

संकेत सूची

ने.प्र.प्र.	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान
उ.मा.वि	उच्च माध्यमिक विद्यालय
ने.भा.शि.	नेपाली भाषा शिक्षण विभाग
त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
नि.मा.वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
प्रा.वि.	प्राथमिक विद्यालय